

УДК 378(477)

Коваленко Микола Андрійович

завідувач кафедри фінансів і кредиту
Херсонського національного технічного університету
доктор економічних наук, професор

Биков Роман Юрійович

заступник начальника Регіонального відділення
Фонду державного майна України по Херсонській області,
кандидат наук з державного управління

ПОЄДНАТИ ОСВІТУ З НАУКОЮ ТА ВИРОБНИЦТВОМ – ПОТРЕБА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. У статті сформульовано деякі засади організації діяльності університетів відповідно до вимог нового Закону «Про вищу освіту». Висвітлено питання готовності університетів до реалізації вимог цього Закону.

Ключеві слова: університет, випускник, компетентність, ринок праці, державне управління, професійні знання.

Коваленко Н. А. Соединить образование с наукой и производством – необходимость современной системы подготовки специалистов государственного управления

Аннотация. В статье сформулированы некоторые основы организации деятельности университетов соответственно с требованиями нового Закона «О высшем образовании». Высветлены вопросы готовности университетов к реализации требований этого Закона.

Ключевые слова: университет, выпускник, компетентность, рынок труда, государственное управление, профессиональные знания.

Kovalenko M. A. Combining education with science and industry – need modern training system of administrative management

Annotation. The paper formulates some principles of organization of universities in accordance with the requirements of the new law «About high education» and the questions willingness of universities to the implementation of this Law.

Key words: university, graduate, competence, labour market, public administration, professional knowledge.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із базових принципів функціонування системи вищої освіти в Україні є поєднання освіти з наукою та виробництвом [1]. Саме таким чином можна досягти мети – підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високо-

технологічного та інноваційного розвитку країни, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави в кваліфікованих фахівцях, зокрема з державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки кваліфікованих фахівців у вищих навчальних закладах України досліджувалися багатьма вітчизняними науковцями. Відомі своїми публікаціями з цих питань Б. Андрієвський, І. Бех, А. Бойко, О. Глузман, Є. Голобородько, І. Лопушинський, Т. Лукіна, С. Майборода, О. Малиновська, В. Мороз, Г. Сагач, В. Синьов, Г. Троцько. Тенденції та зарубіжний досвід правового, фінансового забезпечення функціонування системи вищої освіти висвітлюють Т. Боголіб і О. Левчишина [2], В. Луговий, Є. Малік і М. Біліненць, Л. Семів і Р. Семів [3].

Прийняття нового Закону «Про вищу освіту» не знизило інтересу до цих проблем. Цікаві думки щодо планів розвитку вишів у рамках цього Закону ми бачимо зокрема в А. Мелешевича.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численні публікації, залишаються недостатньо висвітленими в літературі питання готовності вишів до реалізації вимог нового Закону про вищу освіту.

Формулювання цілей статті. Сформулювати деякі засади організації діяльності ВНЗ відповідно до означених вимог ставиться за мету нашої статті.

Викладення основного матеріалу. Випускник вищого навчального закладу повинен отримати визначену освітню кваліфікацію – стандартизований набір компетентностей – і набути особисті здатності до дальшої успішної діяльності. Цей набір має включати в себе професійні знання, розуміння, уміння, цінності, комунікації у сфері майбутньої діяльності, інші особисті якості. За відповідністю стандарту кваліфікації визначається і якість отриманої кваліфікації.

Чільне місце в цьому наборі належить професійним знанням. Тільки освічені фахівці, які оволоділи основними, базовими знаннями, та результати досліджень, проведених науковцями попередніх і сучасного поколінь в обраній галузі знань, можуть задовольнити потреби суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях з державного управління. Знання набуваються виключно через навчання – формальне, неформальне, інформальне, випадкове. Тому так важливо для підготовки майбутнього спеціаліста з державного управління «занурити» його в середовище, яке сприяє набуттю ним знань через усі ці форми навчання.

Відомими є проблеми, пов'язані з якістю навчальних посібників, застарілою інформацією, невідповідністю сучасним досягненням у тій чи іншій галузі знань. Не може повністю їх усунути й орієнтація студентів на інформаційні інтернет-ресурси та різні інтерактивні форми навчання. Це, на нашу думку, є і залишиться проблемою глибинності освоєння студентом-випускником теоретичних знань, які об'єктивно не можуть повністю відповідати вимогам сучасного рівня розвитку науки і техніки, організації, економіки, управління виробництвом. Підручники, навчальні посібники готуються не один рік, на базі інформації за попередні декілька років, і таким чином їх науковий зміст на день виходу теж застаріває. При цьому слід урахувати, що за даними спеціальних наукових досліджень знання застарівають за 5-10 років. І темпи оновлення знань прискорюються. Крім того, спостерігається «обвальне» нарощування знань: період подвоєння обсягу наукової інформації та знань у XIX столітті становив близько 50 років. Упродовж XX століття цей термін скоротився до 5 років і демонструє тенденцію до дальшого скорочення.

У науковій літературі надається багато різних рекомендацій викладачам, як у таких умовах моделювати професійно важливі якості майбутнього спеціаліста, цілеспрямовано впливати на організацію діяльності в навчально-виховному процесі, урахувати особливості психічної

активності студентів, специфіку змісту навчального матеріалу та закономірності розгортання процесу навчання [4; 5]. Безсумнівно, ці рекомендації, опрацьовані теорією і практикою організації навчального процесу, є доцільними для сучасної вищої школи.

Деякі науковці наголошують, що перехід від технократичної до антропоцентричної організації виробництва і праці означає заміну вузької спеціалізації працівників на підготовку до діяльності в умовах універсалізації [3, с. 159]. Ідеться про підготовку висококваліфікованих та ініціативних працівників. При цьому вказується на потребу заміни підтримувального типу навчання на інноваційний тип освіти.

Водночас слід ураховувати, що в умовах високих темпів оновлення знань і зростання їх обсягів невідворотно з'являється суперечність між універсальністю і спеціалізацією знань. Універсальність, широкий профіль знань майбутнього фахівця з державного управління, його здатність до інтеграції з іншими напрямками діяльності забезпечується вивченням дисциплін професійного спрямування.

Спеціалізація як потреба в сучасних і майбутніх умовах діяльності випускника може забезпечуватися різними способами. По-перше, це вивчення дисциплін, вибраних навчальним закладом і самим студентом при формуванні його індивідуальної траєкторії навчання. Ця спеціалізація може реалізуватися на магістерському курсі. Завданням спеціалізації можуть бути підпорядковані всі види навчальної роботи студента – самостійні, курсові роботи з різних дисциплін, зокрема економічного профілю, гуманітарних тощо та дипломна робота за відповідною цілеспрямованою тематикою.

Іншим і обов'язковим способом професійної спеціалізації випускника має стати його залучення до науково-дослідної роботи кафедри, ВНЗ за відповідним тематичним спрямуванням. Студент може залучатися до цієї роботи, починаючи з молодших курсів, з вивчення дисципліни з основ

наукових досліджень, написання рефератів, статей, виступів на студентських наукових конференціях і закінчуючи практичними, лабораторними роботами, тематичними дослідженнями, науковими експериментами, що проводяться спільно з викладачами, аспірантами, науковцями кафедри відповідно до навчального плану та плану науково-дослідних робіт (НДР) кафедри, ВНЗ. Це, звичайно, включає в себе і безпосередню участь студента в процесі впровадження результатів науково-дослідних робіт у виробництво, в експериментальних роботах на підприємствах, в установах і організаціях. Вищенаведене може стати одним зі способів реалізації базового принципу функціонування системи вищої освіти – поєднання освіти з наукою, закладеного в новому Законі «Про вищу освіту».

Чимало дослідників сучасної вищої школи сходяться в тому, що суть університету полягає в проведенні навчального процесу на базі фундаментальних наукових досліджень [5; 6; 7; 8]. Залучення студентів до науково-дослідних робіт, що проводяться викладачами кафедри, – це шлях до кращого пізнання майбутніми фахівцями своєї спеціальності, закріплення їхнього інтересу до спеціальності. Безпосередня участь у виконанні НДР формує в студента навички наукової та дослідницької роботи, підвищує його інтерес до інженерної роботи взагалі й до інженерного пошуку зокрема. Це сприяє формуванню у випускника навичок дослідницької роботи, які знадобляться йому в майбутній професійній діяльності в умовах інноваційного напрямку розвитку суспільного виробництва, тобто рис ініціативного працівника.

З іншого боку, зосереджуючись переважно на викладацькій роботі, викладач ризикує втратити бачення перспектив розвитку своєї галузі знань і перетворитися на ретранслятора, популяризатора інформації, яка, як ми перед цим відзначали, часто є застарілою.

Відомою в США, поряд із Школою бізнесу Гарвардського університету, є так звана Слоунська школа ділової адміністрації

при Массачусетському технологічному інституті. Методи викладання в цій школі дещо відрізняються від Гарвардської. Якщо Гарвардська школа бізнесу робить наголос на ділові навички, готуючи власне спеціалістів-практиків, то Слоунська школа більше уваги надає теорії, хоча й тут значна частина часу присвячується діловим іграм, обговоренню різноманітних виробничих ситуацій. За правилами Слоунської школи, усі викладачі зобов'язані половину свого робочого часу витратити на науково-дослідну роботу [9, с.53]. У цьому нам бачиться один із головних секретів успіхів і багатолітньої високої репутації школи та її випускників.

Уважаємо за потрібне, що викладач, який займається науковими дослідженнями, постійно слідкує за останніми досягненнями в колі своїх наукових інтересів, тим самим постійно оновлюючи і підтримуючи на високому рівні свої особисті професійні знання. Вони ж у свою чергу є фундаментом для високого рівня компетентності викладача, запорукою якості знань, що передаються студентам, гарантією того, що на час випуску з ВНЗ вони отримують не тільки основи знань, але й сучасні, нові, передові в обраній галузі знання.

Функціями університету є виробництво знань; нагромадження і зберігання знань (потужний бібліотечний фонд); передання знань (наявність науково-педагогічних шкіл із багаторічними традиціями і високий авторитет серед науковців і практиків виробничих галузей); поширення знань (просвітницький контекст, система підвищення кваліфікації кадрів). Міжнародні програмні документи наголошують, що сучасний університет – це центр культури, знань, досліджень, навчальний процес у ньому має бути невіддільним від дослідницької діяльності (Велика Хартія університетів [10]). Більш тісною має бути участь університетів як центрів дослідницької роботи у вирішенні актуальних суспільних проблем регіонів (ЮНЕСКО). Університети як науково-освітньо-промислові комплекси (Всесвітній банк)

мусять привести свою діяльність відповідно до стратегічних потреб регіонального розвитку (Європейська комісія) [11].

Недалеке майбутнє України, наступний етап її економічного розвитку – це економіка знань, або, за визначенням учених, інформаційна економіка. За оцінками Організації економічної співпраці і розвитку (ОЕСД), сьогодні понад 50 % ВВП найбільших країн ОЕСД створюється в галузях, що базуються на знаннях [12]. Передові економіки світу вже працюють в умовах, коли інтелектуальний капітал працівників стає основним фактором конкурентоспроможності, успішної діяльності і розвитку підприємств, установ, організацій. Зростання ролі людського чинника виробництва зумовлює і нові, більш високі вимоги до працівників. Важливою вимогою до них сьогодні стає творча активність, здатність до критичного осмислення наявних умов роботи і пошуку резервів розвитку виробництва.

Конкурентоспроможним на ринку праці в умовах високо-технологічного та інноваційного розвитку виробництва випускник вишу може бути за умови вміння продукувати нові знання, технології. Як підготувати його до раціоналізаторства, винахідництва як способу професійної діяльності? Стимулів до інноваційної діяльності на виробництві може бути недостатньо, якщо випускник не набув у виші мотивів і технологій творчої діяльності. Саме їх формуванню і сприяє насамперед участь студента в різних формах наукової, експериментальної, конструкторської, технологічної, організаційної та економічної діяльності. Це шлях до формування висококваліфікованого та ініціативного фахівця, здатного швидко інтегруватися в сучасну систему виробництва, у систему управління соціально-економічним розвитком підприємства, територіальної громади, регіону.

Слід зазначити, що отримані у виші знання – це тільки фундамент, база для їх оновлення, забезпечення відповідності рівню сучасного розвитку науки. І тут вища школа повинна підготувати випускника до самостійного,

неперервного самонавчання в обраній галузі. Тільки так можна забезпечити відповідність своїх особистих професійних якостей сучасним вимогам економіки, соціальної сфери і забезпечити власну успішну професійну кар'єру.

Ще один принцип організації навчального процесу – поєднання цільової практичної підготовки і навчально-наукової діяльності. Таким чином у студента формується вміння – базова компетентність, що визначає інтелектуально-творчі та практичні здатності, засновані на майстерності з використання методів, технологій, матеріалів, інструкцій та інструментів.

Практична підготовка студента повинна включати в себе апробовані часом традиційні форми – практичні, лабораторні заняття, індивідуальні роботи згідно зі спеціалізацією. Важливими елементами системи практичної підготовки студента є навчальна, виробнича і переддипломна практика. Останніми роками у зв'язку з відомими загальноекономічними причинами, кризовими явищами в господарському комплексі країни, які торкнулися і навчальних закладів, знизилася роль навчальної практики. Про ці та інші проблеми в організації практичної підготовки студентів уже говорилося [13].

Навчальна практика повинна здійснюватися, як правило, на навчально-виробничій базі навчального закладу, або за угодою з конкретними підприємствами установами, організаціями – на спеціально підготовлених до цього базах практики.

Виробнича практика студента на підприємстві, в організації була і залишається основним способом реалізації принципу поєднання освіти і виробництва. Невисока на сьогодні ефективність такої форми поєднання пов'язана з багатьма чинниками. Це зокрема і відсутність інтересу бази практики в практичному навчанні практиканта, який ще не відомо, чи прийде сюди працювати після закінчення ВНЗ; і неконкретність плану навчальної практики, недостатній її зв'язок зі спеціалізацією як студента, так і місця практики.

Потребує вдосконалення і процес виробничої практики студентів. Можна сказати, що спеціалізація в теоретичних знаннях, навчальна практика – це тільки підготовчі етапи до реалізації ще одного базового принципу функціонування системи вищої освіти – поєднання освіти з виробництвом. З виробничої та переддипломної практики студента розпочинається безпосередня реалізація цього принципу. Спеціалізація майбутнього випускника визначається, як правило, одночасно з попереднім визначенням майбутнього місця його працевлаштування.

База практики, робоче місце практиканта за функціональним змістом мають відповідати спеціалізації студента. Вони дозволяють деталізувати тему бакалаврської, магістерської роботи. З іншого боку, проходження практики дозволяє студенту поєднати отримані теоретичні знання, опановані у виші базові практичні навички і технології роботи за спеціальністю з практикою діяльності в реальних виробничих умовах.

За ефективністю виконання практикантом своїх функціональних обов'язків у керівника практики від підприємства, установи, організації або керівника структурного підрозділу місця практики формується підсумкова оцінка рівня теоретичної та практичної підготовки, його ділових, особистих якостей, тобто всього, що в контексті становить рівень компетентності спеціаліста і здатності задовольнити сучасні і майбутні потреби бази практики в такому фахівцеві. Так формується й офіційна заявка щодо направлення випускника для роботи на конкретному робочому місці. Ідеться про підсумкову оцінку компетентності випускника, а відтак і про оцінку якості його підготовки в цьому навчальному закладі. Попереднє ж знайомство управлінців, виробників із майбутнім молодим спеціалістом може відбутися ще в процесі його навчання у виші, за результатами його участі у впровадженні результатів науково-дослідних робіт у цьому підрозділі бази практики.

Завдання викладача вищого навчального закладу не обмежуються перерахованими вище напрямками діяльності. Здатність випускника до успішної професійної діяльності пов'язана з його готовністю до автономності і відповідальності як чинників здатності самостійно виконувати завдання, вирішувати завдання і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності. Невід'ємною рисою фахівця з державного управління має бути і комунікативність – взаємозв'язок з іншими учасниками професійної діяльності з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності. Випускник мусить бути готовий до умов діяльності, які характеризуються комплексністю та невизначеністю, і вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми, які зазвичай називають «вузькі місця виробництва», проблеми соціально-економічного розвитку регіону, територіальної громади.

Висновки з даного дослідження. Суспільство стоїть перед новим етапом розвитку економіки, яку називають економікою знань, інформаційною економікою. Незважаючи на поки що різні її назви в науковій літературі, суть нового етапу економічного розвитку країни полягатиме в заміщенні праці (у традиційному розумінні) знаннями, випереджальному розвитку живого знання порівняно з уречевленим, переході від технологічної до антропометричної організації виробництва.

Сьогоднішні студенти повинні до кінця терміну свого навчання набути своєї інтегральної компетентності – здатності вирішувати складні завдання і проблеми в певній галузі професійної діяльності, що передбачає здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог. Це в свою чергу потребує постійного оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної або недостатньої інформації та суперечливих вимог, формування своєї професійної автономності і відповідальності за ухвалення рішень у складних і непередбачуваних умовах, коли потребується застосування нових підходів

та прогнозування результатів, коли формується здатність і потреба в
дальшому навчанні і власному розвитку.

Перспективи подальших розвідок. Саме ці здатності випускника
вишу повинні становити предмет діяльності професорсько-викладацького
складу навчального закладу і визначатися ним як критерії самооцінки
ефективності своєї власної викладацької, науково-педагогічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 року №1556-IV [Електронний ресурс] -
Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/laws/show/1556-48/page3>
2. Левчишена О. Інтеграція вищої освіти і науки в процесі реформування вищої школи в
Україні в умовах соціально-економічних змін (1996-2007рр.) / Оксана Левчишена //
Економічний вісник університету. - 2009.- С.208-218.
3. Семів Л. К. Університетська освіта в умовах переходу до економіки знань / Л. К. Семів,
Р. А. Семів // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. –
2008. - №3. - С.158-165.
4. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті [Електронний ресурс] /
Г. О. Ковальчук. – Режим доступу: <http://liveinternet.ru/books/.html>
5. Васильєва О. О. Шляхи реалізації основних принципів Болонської декларації /
О. О. Васильєва, С. Ф. Горбань, В. О. Толок // Проблеми освіти : наук.-методічн.
збірник / НМЦ ВО МОН України. – К.: Вип. "Болонський процес в Україні". – Ч.1. –
192 с.
6. Майер В. Ч. Классические университеты: современность и перспективы / В. Ч.Майер,
М. Д. Бабанский // Университетское управление: практика и анализ. – 2000. – №2. –
С. 35-39.
7. Прокопьев В. П. О признаках классического университета / В.П. Прокопьев //
Университетское управление: практика и анализ. – 200. – №2. – С.35-39.
8. Журавлев В. А. Классический исследовательский университет: концепция, признаки,
рациональная миссия / В.А. Журавлев // Университетское управление: практика и
анализ. – 2000. – №2.
9. Терещенко В. І. Наука керувати / В. І. Терещенко. – К.: Т-во "Знання" УРСА, 1989. –
64 с. – (Сер. 3 "Економіка: наука управління, практика": №11).
10. Велика Хартія Університетів (Magna Charta Universitatum) [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: http://bologna.spbu.ru/bologna_process.doc
11. Стратегические ориентиры развития высшего образования и место университета в
системе образования стран мира // Аналитические обзоры Центра проблем развития
образования Белорусского государственного университета [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: <http://www.charko.narod.ru>
12. Формирование общества, основанного на знаниях. Новые задачи высшей школы / пер.
с англ.: первонач. опубликов. в 2001 г. в США на англ. языке: Constructing Knowledge
Societies: New Challenges for Fertiary Education. The World Bank. Washington, DC. –
М.: Изд-во "Весь Мир", 2003. – 232 с.
13. Коваленко М. А. Союз вищої школи і виробництва – умова якісної підготовки
спеціалістів / М. А. Коваленко // Актуальні проблеми державного управління,

педагогіки та психології: збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. – Вип.2 (7) . – Херсон, 2012. – С. 359-362.

Statement of the problem. Combination of education with science and industry is one of the basic principles of the system of high education in Ukraine. So you can get things done – prepare competitive human personnel to meet the needs of society, the labour market and the state as qualified specialists, including public administration.

Urgency. Problems of training qualified specialists in high educational institutions of Ukraine investigated many domestic scholars. They study trends and international experience in legal, financial support of high education system. The adoption of the new law «About high education» is not reduced interest in these issues.

The purpose of the article – to articulate some principles of activities of the universities to the specified requirements.

Our task was to study – to highlight the readiness of universities to implement the requirements of the new law on high education.

Summary. The article states that the graduate student must receive certain educational qualifications – a standardized set of competencies. This set includes professional knowledge, understanding, skills, values, communication in future activities and other personal qualities.

The scientific literature provided many different recommendations to teachers, both in terms of model professionally important qualities of future specialist purposefully influence the organization of activities in the educational process, consider the features of mental activity of students, the specific content of training material and patterns of deployment of the learning process.

Versatility, wide profile specialist knowledge of the future of public administration, its ability to integrate with other areas of study subjects provided professional guidance.

Mandatory professional manner graduate specialization has become his involvement in scientific research department.

Another principle of learning process – a combination of targeted practical training and educational and scientific activities.

Conclusion and outcomes. Today's students have until the end of their studies to acquire its integrated competence – the ability to solve complex problems and issues in a particular area of professional activity that involves innovation and characterized by uncertainty conditions and requirements.

These capabilities graduate should be the subject of the teaching staff of the institution and the criteria defined by him as his own self-efficacy for teaching, research and educational activities.